

LAUSUNTO
20.10.2022
Dnro: 522/D.a.4./2022

Eduskunnan Ympäristövaliokunta
YmV@eduskunta.fi

HE 183/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ympäristövahinkorahastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Pyyntö kirjallisen asiantuntijalausunnon toimittamisesta 27.9.2022

Aluksi

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi mm. uusi laki ympäristövahinkorahastosta. Ympäristövahinkorahasto olisi valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta maksettaisiin korvaus ympäristön pilaantumisen torjunnasta ja pilaantuneen ympäristön ennallistamisesta aiheutuneista kustannuksista sekä aiheutuneesta vahingosta, kun korvausta ei saataisi perittyä varsinaiselta vastuutaholta. Rahaston varat kerättäisiin ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan harjoittajilta ympäristövahinkomaksuilla. Ympäristövahinkorahastosta myönnettäisiin harkinnanvaraisia avustuksia pelastustoimen ja Ahvenanmaan maakunnan ympäristövahinkojen torjunnan hankintoihin. Näihin avustuksiin käytettäisiin valtion talousarviosta rahastoon siirrettävää määrärahaa.

Saamelaiskäräjien huomiot liittyen hallituksen esitykseen

Saamelaiskäräjät näkee hallituksen esityksen myönteiseksi saamelaisten kannalta, koska esityksessä huomioidaan saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan. Vahinkotapahtuman koskiessa saamelaisten kotiseutualuetta ympäristövahinkorahaston hallituksen olisi esitetyn ympäristövahinkorahastolain 24 §:n mukaan kuultava saamelaisten edustuselimiä eli Saamelaiskäräjiä ja Kolttien kyläkokousta. Esityksen mukaan saamelaisia koskevat ”*asiantuntijakuulemiset mahdollistaisivat avoimen tiedonvälityksen ja -vaihdon rahaston hallituksen ja saamelaiskäräjien sekä kolttien kyläkokouksen välillä*” (s. 128). Yleisesti ottaen tapahtuisi sattuneen vahinkotapahtuman selvittäminen ja arvioiminen ympäristövahinkorahaston hallituksen asiantuntemuksen turvin. Tämän ohella ympäristövahinkorahaston hallituksella olisi mahdollisuus asettaa tapauskohtainen katselmuslautakunta (esitetyn lain 22 §) ja nimetä pysyviä asiantuntijoita (esitetyn lain 24 §) sekä lisäksi hankkia tehtäviensä kannalta tarpeellista asiantuntemusta erikseen tilattavilla selvityksillä ja asiantuntija-arvioilla (esitetyn lain 24 §). Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan esitetty keinovalikoima on hyvä ja sitä koskeva sääntely riittävän selkeä. Säädettyä keinovalikoimaa käyttämällä voidaan tarvittaessa, vahingon sattuessa saamelaisten kotiseutualueella, tehdä luotettava selvitys saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluville elinkeinoille aiheutuvasta haitasta ja sen vakavuudesta sekä arvioida korvaukset ja ympäristön ennallistamistarve. Saamelaiskäräjät toteaa kuitenkin, että saamelaiskulttuuriin kohdistuvien vaikutusten selvittäminen ja arviointi edellyttävät kulttuurimuodon ominaispiirteet huomioivia menetelmiä ja mittareita. Tähän sisältyy

myös arktisen, karun luonnonympäristön hitaan uusiutumiskyvyn huomioon ottaminen pilaantumisen merkittävyyden arvioimisessa. Ympäristövahinkorahaston hallituksella olisi siis perusoikeuksien näkökulmasta tosiasiallinen vastuu aidosti pyrkiä varmistamaan sekä tehokas että kulttuurisensitiivinen saamelaisten kuuleminen ja vahinkotapahtuman ja tapahtuneen pilaantumisen suhteuttaminen siihen ympäristöön, jossa ne ovat sattuneet.

Saamelaiskäräjät näkee myönteiseksi, että hallituksen esityksessä osoitetaan saamelaisten edustuselinten kuulemisen tavoitteeksi myös saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n mukaisen neuvottelun tarpeen selvittäminen. Hallituksen esityksessä todetaan seuraavasti:

”Velvollisuus saamelaisten ja kolttasaamelaisten asiantuntijakuulemiseen syntyisi jo sillä perusteella, että lain tarkoittamaa korvausta tai avustusta haettaisiin saamelaisalueelle tai kolttalueelle. Saamelaisten ja kolttasaamelaisten asiantuntijakuulemisten kynnys olisi siten matalampi kuin saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n mukaisen neuvotteluvollisuuden kynnys. (...) Asiantuntijakuulemisten kautta selvitettäisiin myös sitä, tulisiko asiassa käynnistää saamelaiskäräjistä annetun lain 9 §:n mukainen neuvottelu.” (s. 128).

Hallituksen esityksessä todetaan saamelaisten kulttuurimuotoon kiinteästi kuuluvia elinkeinoja olevan kalastus, poronhoito ja metsästys (s. 146). Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaisten oikeuksien huomioimisessa todentuu saamelaiskulttuurin kokonaisvaltaisuus. Ilman puhdasta luontoa eivät perinteiset elinkeinot säily, ilman kalastusta tai poronhoitoa ei ole käsityötarpeita saatavilla. Näin aiheutuu vaikutusketjuja. Onkin tärkeää tunnistaa ja tunnustaa saamelaisten aineellisen kulttuurin linkittyminen aineettomaan kulttuuriperintöön, tarinaperinteeseen ja biodiversiteettisopimuksessa turvattuun alkuperäiskansan perinteiseen tietoon. Saamelaiskäräjät esittää, että hallituksen esitystä täydennetään siten, että kulloisessakin tilanteessa käytettävän saamelaisen kulttuurin määrittely nähdään saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon piiriin kuuluvaksi tehtäväksi.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtaja

Tiina Lovisa Solbär
vs. ympäristösihteeri

Puheenjohtaja päätti asiantuntijalausunnosta sähköpostitse 20.10.2022.